Overstroming (Kinderboekenweek 2022)

Groep 7-8, Tekenen

laat maar zien

Het thema is zo oud als de mens. Noach moest ons redden met zijn ark. Wij maken ons druk over hetgeen ons te wachten staat als de ijskappen smelten en de zeespiegel stijgt. Ondertussen knokten en knokken wij tegen het stijgende water. Nederland kende zo'n watersnoodramp in februari 1953. Wat gebeurt er als het water ons aan de lippen staat? Je kunt het lezen in het indrukwekkende boek 'De zee kwam door de brievenbus' van Selma Noort, een Kerntitel voor de Kinderboekenweek 2020. In tweetallen werken de kinderen dit thema uit met houtskool op groot papier.

Je hebt nodig

- tekenpapier 50x65 cm 120 grams
- tekenpapier A4 120 grams
- schaar
- pijpje houtskool
- tissue
- optioneel: kneedgom en haarlak (fixatief)

Organisatie

- Deze activiteit leent zich er goed voor te werken in tweetallen. Dan is het wel belangrijk de wijze van samenwerking te bespreken: wie doet wat zonder elkaar in de weg te zitten en te voorkomen dat het evenwicht zoek raakt.

De uitdaging
Kun jij ... met houtskool op groot formaat, alleen of samen, een beeld geven van een bekende plaats waar een overstroming heeft plaatsgevonden?

Laat maar zien .....

Betekenis
... dat je, alleen of samen, een indruk kunt geven van een watersnoodramp in een bekend gebied.

Beschouwing
... dat je ziet wat een overstroming of watersnoodramp typeert.
... dat je herkent hoe spiegeling de indruk van water geeft.

Vorm
... dat je kenmerkende contouren van een bekende plek kunt tekenen.
... dat je vormen kunt spiegelen waardoor de indruk van water ontstaat.
... dat je de regels van ruimtesuggestie consequent toepast.
... dat je door gebruik van grijswaarden een bijzondere sfeer kunt creëren.

Werkwijze
... dat je contouren kunt schetsen.
... dat je vormen met kool kunt vullen door te arceren en te vegen.
... dat je m.b.v. gevouwen papier afdrukken kunt maken van scenes in een groter geheel.

Materie
... dat je ervaring opdoet met het werken met houtskool op papier.

Onderzoek
... dat je met elkaar overlegt over de opbouw van de compositie.
... dat je je op je schetsend zoekt naar bruikbare fragmenten voor je totale tekening.

groep
7-8, Tekenen
tijdsduur
60 minuten
dimensie
2D, Tekenen
niveau
eenvoudig
materiaal/techniek
Tekenen, Houtskool
beeldaspect
Compositie, Patroon, spiegelen en roteren, Kleur, Nuances en contrasten, Ruimte, Ruimtesuggestie, Tekenen
museum
Tekenen
vakgebied
Geschiedenis, Tekenen
onderwerp
Watersnood, ramp, overstroming, verdrinking, zondvloed, ark van Noach, rampjaar 1953, zeespiegel
woordenschat
de springvloed, de dijkdoorbraak, de zeespiegel

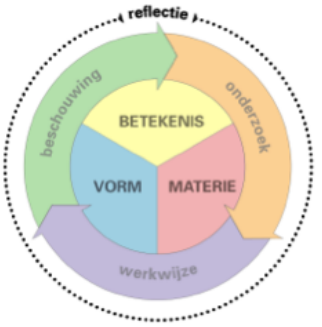

Les - procesfase handleiding

Introductie

- Wie heeft er wel eens een overstroming meegemaakt? Of heeft een verhaal gehoord van je ouders? (Laat de kinderen kort aan het woord.) Wat kan de oorzaak zijn van een overstroming?
- Toon Kijkvoorbeeld 1: Water in de straten, lang geleden. Wanneer denk je dat dit was? Naar de vormgeving (benzinepomp, auto's, kleding) te oordelen is de foto in de jaren '20 van de vorige eeuw gemaakt.)
- Toon Kijkvoorbeeld 2: Wat gebeurt hier? Is dat erg? Het was het begin van de watersnoodramp in 1953. Door de hoge vloed (springtij) en de storm braken de dijken en stoomde het lage Zeeland over. Veel mensen en dieren verloren het leven.

Informatie

- Toon Kijkvoorbeeld 3: Wat zie je hier? Kun je je voorstellen dat het water blijft stijgen. Wat zou jij doen? Hoe kom je aan een boot of een vlot?
- Toon Kijkvoorbeeld 4: Hoe lang zou dit geleden zijn? Het lijkt behoorlijk recent! Het kan dus elk moment gebeuren. Zie je ook waar het gebeurde? Steden hebben vaak kenmerkende gebouwen. Hier verraadt de Eiffeltoren dat het om Parijs gaat.
- Toon Kijkvoorbeeld 5: Maar overstromingen zijn er niet alleen in Europa, maar ook op andere en armere werelddelen. Waar kan dit zijn? (lage delen van Azie, bijvoorbeeld Bangladesh) Waarom zie je hier meer mensen in het water staan (het is warmer).
- Stel je voor dat dit steeds vaker voorkomt door de stijgende zeespiegel. En dat bekende grote steden onder water komen staan. Toon Kijkvoorbeeld 6: Waaraan herken je zo'n stad? (de karakteristieke gebouwen) De contouren daarvan noemen we de 'skyline' van een stad.
- Stel je een rampenfilm voor: grote steden komen onder water te staan, hoe zou dat eruit zien? Toon Kijkvoorbeeld 7: Hier zie je diezelfde skyline maar de stad is overstroomd. Waaraan zie je dat het om water gaan en niet om mist? (spiegeling) Waaraan zie je hoe hoog het water staat? (Je ziet in het rechter plaatje dat te toppen minder hoog uitsteken en weerspiegelen.)
- Dit zijn natuurlijk fantasieën, simulaties! Je ziet dan ook geen mensen vluchten. Als het een poster van een rampenfilm zou zijn, hoe zouden de mensen er dan in worden afgebeeld? (Waar mogelijk vluchten mensen in overvolle boten. Ze zouden ook vlotten bouwen of op drijvende voorwerpen proberen te overleven.
- Kunnen jullie je die beelden voorstellen? Laten we dat eens proberen, samen een beeld te schetsen van een overstroming!
- Met houtskool kun je prachtige effecten bereiken van water en verte (ruimtesuggestie). Toon Kijkvoorbeeld 8: spiegeling, van grijs (ver weg) naar zwart (dichtbij), maar natuurlijk ook grootte-verschil (klein lijkt ver weg, groot dichtbij)

Instructie

- Neem het grote vel papier en maak een vouw over de lengte. Vouw het daarna terug.
- Teken een skyline op de vouwlijn. Bedenk (en kies) hoe hoog je wilt dat het water is gekomen (zie Kijkvoorbeeld 7). Teken de gebouwen (of de bovenkanten) op de vouwlijn.
- Vouw het papier weer dubbel en wrijf het met de palm van je hand goed aan. Als je het vel terug vouwt heeft de overstroming al plaatsgevonden: Een onafzienbare watervlakte met in de verte de stad. Waar gaan alle mensen maar toe en hoe? Dat is nu de opdracht: teken mensen op uitpuilende boten en vlotten. Door hun grootte kun je zien of ze dichtbij of ver weg zijn.
- Om dat is stappen te kunnen doen vouwen en knippen het A4 vel in minstens 8 delen: Eerst door de helft (2 vellen A5). Knip beide vellen doormidden (A6). Knip daarvan 1 vel in tweeën (A6) en het andere vel in vieren (A7)).
- Elk van de velletjes vouw je dubbel. Op de vouwlijn maak je een schets van vluchtende mensen op een vlot of in een boot. Het spreekt voor zich dat je daarbij niet precies tewerk gaat. Je hoeft nauwelijks details te laten zien.
- Het is wel belangrijk dat de de tekeiing uiteindelijk stevig aanzet met houtskool. Je moet er namelijk 2x mee stempelen. Eerst vouw je 'm weer dubbel om de spiegeling goed te krijgen.
- Samen heb je nu 8 tekeningetjes gemaakt van verschillende grootte. Die komen goed van pas als je diepte wil suggereren in de grote tekening.
- Leg ze, in onderling overleg, op de grote tekening en verschuif ze tot je een bevredigende ruimtesuggestie ziet: Hoe kleiner de afbeeldingen, hoe hoger je ze p het vel legt.
- Vervolgens keer je de tekeningen op de plaats om en wrijft de afbeelding stevig over op het grote vel. Nu heb je in lichtgrijzen de hoofdlijnen van je tekening en kun je die verder gaan uitwerken.
- Waar nodig kun je de lijnen weer even 'ophalen'. Bedenk steeds dat wat ver weg is blijft grijs, dichterbij mag het allemaal wat zwarter worden.
- Je kunt dan ook aandacht gaan besteden aan het water: is er golfslag of stroming te zien? Daarbij geldt ook weer de regels voor=groter en zwarter, achter=kleiner en vager.
- Teken dan lekker door. Hoe ziet de lucht eruit? Zijn er donkere wolken? Dan zie de die ook eniggszins gespiegeld in het water.
- Wil je misschien nog mensen en dieren laten zwemmen? Op de tekening is alles mogelijk! Laat maar zien!

Uitvoering/begeleiden

- Bepaal vooraf of ze in duo's of alleen werken. Het verloop spreekt verder eigenlijk voor zich.
- Door de techniekstappen te volgen en lekker door te werken geeft deze les zichzelf. Begeleiden bestaat vooral uit aanmoedigen, tempo houden en het bewust maken van de

leerdoelen, met name ruimtesuggestie.

- Een eerste bepalende stap is dan de keuze voor de hoogte van de horizon. Neem daarvan de consequenties even met ze door: lage horizon is weinig wateroppervlak en veel lucht. Een hoge horizon biedt meer ruimte op het wateroppervlak.
- Na het vouwen kunnen ze een skyline tekenen. Ze kunnen daarvoor fragmenten van 'echte' skylines' gebruiken met kenmerkende gebouwen, maar het mag oog gewoon fictief zijn. Laat ze wel flink doortekenen, een flinke serie rechthoekjes en bogen werkt ook prima!
- Na het terugvouwen is er meteen een duidelijke suggestie van overstroming te zien. Dat is voor de kinderen een kick. Gebruik die inspiratie om tempo te houden en vertrouwen te geven in het verder verloop van het tekenen.
- Nadat het A4 in 8 velletjes is geknipt en gevouwen, oefenen ze even in ruimtesuggestie door de grootste vellen meer naar onder en de kleinere steeds hoger in het watervlak te verschuiven. Laat ze het effect van die ruimtesuggestie even bewust ervaren.
- Nu kunnen de tekeningen van de vlotten en schepen etc. worden gemaakt. Benadruk daarbij 3 dingen: 1. teken slechts een simpele suggestie. 2. druk extra stevig op je kool. 3. teken zo groot mogelijk op de bovenste helft.
- In overleg en door t 'schuiven' bepalen ze de plaats waar de afdrukken moeten komen. Het 'stevig wrijven' vraagt wer even aandacht.
- Maak daarna weer gebruik van de kick van de ruimtesuggestie die dan is ontstaan. In deze nieuwe fase mogen ze even lekker doortekenen aan details van de voorst schepen en vlotten.
- Benadruk de regel dat alles wat dichtbij is harder getekend mag worden.
- Dat betekent ook dt de skyline lichte moet worden. Dat doe je door die met tissue wat uit te vegen en vaag te maken. Met de kool aan je tissue kun je de lucht vergrijzen.
- Met de zijkant van het krijt kun de lucht verder vullen maar ook golven tekenen. Wijs de kinderen daarbij op het ruimte-effect: brede en donkerder golven onderaan naar steeds lichter en dichter bij elkaar naar boven toe.
- Nodig ze dan uit om het verschil te maken: Kan er nog een groot vlot onderin worden getekend? Zijn er hogere golven? Regent het? Op die manier ontstaan er steeds grotere verschillen tussen de werkstukken. Kijk samen daarbij ook even naar de Variaties.
- Bepaal samen wanneer het werk klaar is om gefixeerd te worden.

Nabeschouwing - Toelichting

- Hang of leg de werkstukken naast elkaar (met wat ruimte ertussen) voor de nabespreking. Vorm er een halve kring omheen en neem de volgende vragen speels door:

Nabeschouwing

- Hoe verliep voor jou/jullie het maken van zo'n spannende tekening? Vertel!
- Hoe is de 'skyline' tot stand gekomen? Fictief of herkenbare elementen?
- Heb je de regels voor ruimtesuggestie goed toegepast? Waar moest je op letten?
- Heb je na het stempelen nog flink doorgetekend? Wat bevalt je het beste?
- Wat kan je vertellen over de verschillen in 'sfeer' tussen de werkstukken?

En verder...

Het is natuurlijk mooi vooraf kinderen met gebruik van internet in kaart te laten brengen waar overstromingen hebben plaatsgevonden en waar die dreigt.

Webadres

Stichting Beeldendonderwijs
Copyright bij auteur Jos van Onna